

COVID-19 VE ÜLKEMİZİN MÜCADELESİ

KORONA VİRÜSLER (COV), TOPLUMDA SIKLIKLA SOĞUK ALGINLIĞI GİBİ KENDİNİ SINIRLAYAN HASTALIK TABLOSUNA NEDEN OLAN GENİŞ BİR VİRÜS AİLESİDİR. AYNI ZAMANDA ORTA DOĞU SOLUNUM SENDROMU (MIDDLE EAST RESPIRATORY SYNDROME, MERS) VE ŞİDDETLİ AKUT SOLUNUM SENDROMU (SEVERE ACUTE RESPIRATORY SYNDROME, SARS) GİBİ SOLUNUM YETMEZLİĞİ GELİŞTİREN AĞIR TABLOLARA DA NEDEN OLABİLİR.

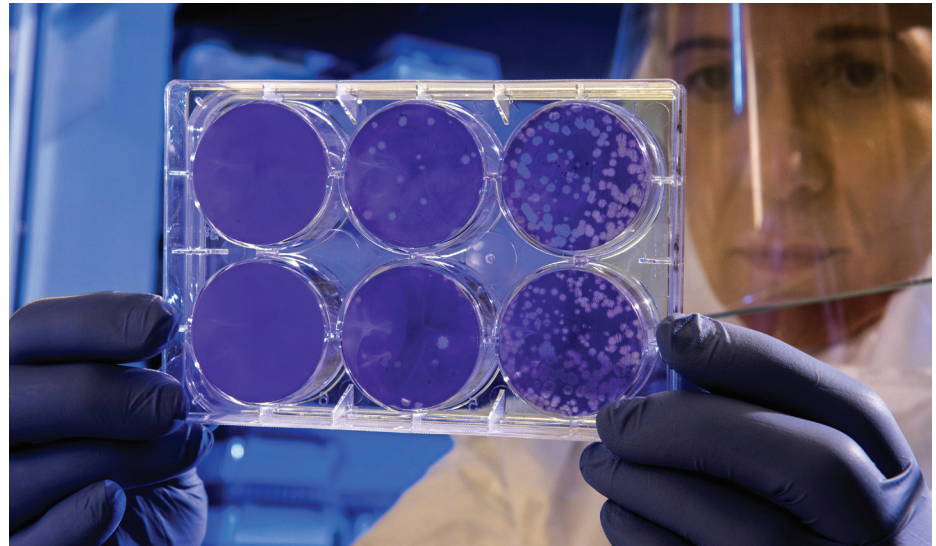
Uzm. Dr. Şifa ŞAHİN

İstanbul Üniversitesi
İstanbul Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Ana Bilim Dalı

Prof. Dr. Serap Karaman

İstanbul Üniversitesi
İstanbul Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Ana Bilim Dalı

Aslında bu tablolara neden olan birçok viral etken mevcuttur. Ancak CoV, bulaştırcılığın çok yüksek olması dışında, ileri yaş ve kronik hastalığı olanlarda ölüm oranlarının yüksek olması açısından diğerlerinden daha farklıdır. Bu da hastalığın ciddiyetini, toplumun bu konudaki merak ve endişesini artırmaktadır. Bu virüs ailesinde geçiş, hayvandan insana ya da insandan insana olabilir. İnsandan insana

kolaylıkla bulaşabilen alt tipleri, genellikle hafif soğuk algınlığına neden olmaktadır (HCoV-229e, hCoV-oc43, hCoV-nl63 ve HKU1-CoV). Hayvanlardan geçen türlerine bakıldığında ise SARS-CoV'un misk kedilerinden, MERS-CoV'un ise tek hörgüçlü develerden insanlara geçtiği gösterilmiştir.

Son günlerin en önemli gündemini oluşturan "pandemi" nedeniyle bu virüs ailesine ilgi artmış, giderek daha da merak konusu olmuştur. Virüs ilk kez

2002 yılı Kasım ayında SARS adı ile duyulmuştur. Şubat ve Haziran 2003'te vaka sayılarında artış saptanmıştır. SARS olgularının görüldüğü ülkeler Çin, Tayvan, Singapur, ABD ve Kanada olup Türkiye SARS görülmeyen ülkeler arasında yer almıştır. Ölüm oranı yüksek diğer bir korona virüs salgını MERS-CoV ise Haziran 2012'de saptanmıştır. Hastalığın bu ismi almasının nedeni ise ilk kez şiddetli akciğer hastalığından ölen Suudi Arabistanlı bir hastada saptanmış olmasıdır. Ancak daha sonraki incelemelerde aslında ilk vakaların Nisan 2012'de Ürdün Zarqadaki bir hastanede görüldüğü belirlenmiştir. Her ne kadar adı bu coğrafyayı işaret etse de görüldüğü yerler sadece Arap yarımadası değildir. Zamanla İngiltere, Almanya, Fransa, İspanya, İtalya, Tunus ve Türkiye gibi ülkeler listede yerini almıştır. Ülkemizde tespit edilen hastaların hemen hepsinde ise Suudi Arabistan, Katar gibi ülkelere seyahat öyküsü ya da temas öyküsü mevcuttur.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Çin Ülke Ofisi, 2019 yılının Aralık ayında, Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan bölgesinde etiyolojisi bilinmeyen zatürre vakaları tespit ettiklerini bildirmişlerdir. 2020'nin başlarında ise ateş, öksürük, nefes darlığı gibi solunum yolu belirtileri gelişen bir grup hastada yapılan tetkikler sonucunda etkenin, yeni tip bir corona virüs olduğu gösterilmiş, ilk kez 2109'da saptandığı için de adına **COVID-19 (CO-Corona, VI-virüs, D-Disease, hastalık)** denmiştir. SARS-CoV'a yakın benzerliğinden dolayı SARS-CoV-2 olarak da adlandırılmıştır. Başlangıçta sadece bölgesel, deniz ürünleri satılan alanda temas ve ziyaret öyküsü olan insanlarda tespit edilen virüsün insandan insana kolaylıkla bulaşması, yayılmanın en önemli kolaylaştırıcı faktörü olmuştur. Hastalık bir kişiden Wuhan başta olmak üzere Hu-

“

İNSANLIK, DÜNYADA BİRDEN FAZLA ÜLKEDE VEYA KİTADA, ÇOK GENİŞ BİR ALANDA YAYILAN VE ETKİSİNİ GÖSTEREN SALGIN HASTALIKLARA VERİLEN GENEL İSİM OLAN "PANDEMİ" TERİMİ İLE BİR KEZ DAHA KARŞILAŞMIŞTIR.

”

bei eyaletindeki diğer şehirlere ve diğer dünya ülkelerine yayılmıştır.

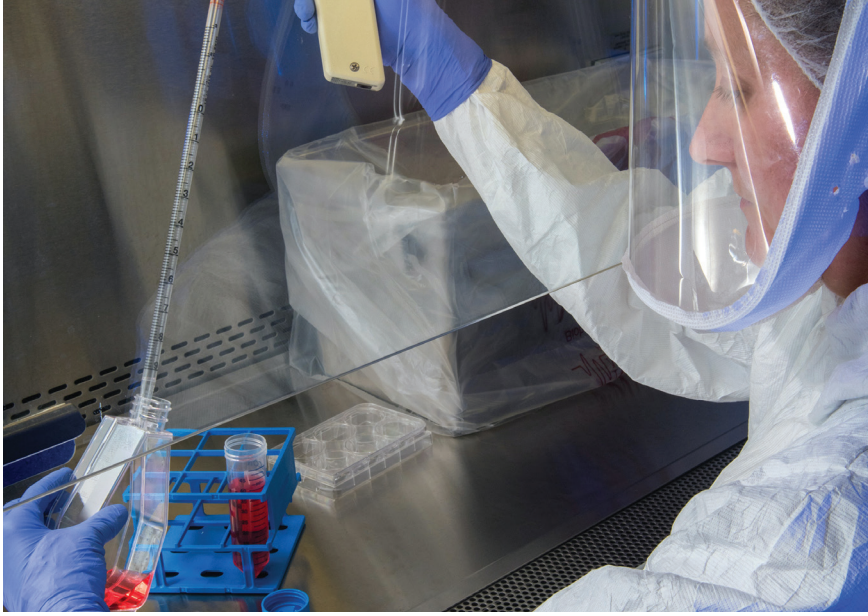
Kuluçka süresi 2-14 gün olan hastalığın en yaygın görülen belirtileri arasında ateş, kuru öksürük, yorgunluk; daha az görülenler arasında ise vücutta yaygın ağrı ve sızı, boğaz ağrısı, ishal, gözde iltihap, baş ağrısı, tat alma veya koku duyusunun kaybı, ciltte döküntü ya da el veya ayak parmaklarında renk değişimi yer almaktadır. Hastalığın ciddi seyrettiği kişilerde

ise solunum güçlüğü veya nefes darlığı, göğüs ağrısı veya göğüste baskı, konuşma veya hareket kaybı görülmektedir. İnsandan insana kolayca bulaşması, özellikle kronik hastalığı olan ve ileri yaştaki hastalarda ölümcül seyretmesi nedeniyle sağlık sistemlerinin bu hasta yükünü kaldıramayacak noktaya gelmesi, bu hastalığı dünya gündeminin tam ortasına yerleştirmiştir.

Bu süreç ile insanlık, dünyada birden fazla ülkede veya kıtada, çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara verilen genel isim olan "**pandemi**" terimi ile bir kez daha karşılaşmıştır. Pandemi, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından ilan edilmektedir. En önemli kriteri bulaşma hızıdır. Bu süreçte bir diğer sıkça duyduğumuz terim ise "**virülans**"tır. Bu da virüsün hastalık oluşturma yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Tarihteki pandemilere bakıldığında veba, İspanyol gribi, HIV/AIDS, Asya gribi, kolera, tifüs, ebola, çiçek hastalığı olarak sayılabilir. COVID-19'da özellikle ileri yaş ve hipertansiyon, diyabet, romatolojik hastalık, kanser gibi kronik has-

talıklar ağırlaştırıcı faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklarda ölüm oranlarının düşük olması ve hastalık seyrinin hafif olması, çocuk hastaları daha avantajlı bir grup haline getirmiştir.

Hastalığın tedavisinde farklı ajanlar kullanılmakla birlikte farklı tedavi modaliteleri üzerinde çalışmalar halen devam etmektedir. Ülkemizde de Sağlık Bakanlığı, geçtiğimiz günlerde tanı ve tedavi algoritmalarının ayrıntılı olarak yer aldığı rehberler yayınlamıştır. Tanı ve tarama amaçlı testler de miktar olarak yeterli olup giderek daha fazla oranda yapılmaktadır. Tedavi ile ilgili ülkemizde araştırmacılara destek verilmesi sayesinde geçtiğimiz günlerde önemli bir gelişme yaşanmış, ülkemizde yerli korona virüsü ilacı üretildiği haberi, sevindirici ve umut vadeden bir gelişme olarak bildirilmiştir. Halen yürütülen çalışmalar olmakla birlikte en önemli olanlar, bu hastalığı önlemeye yönelik aşı çalışmalarıdır. İnsanlar üzerinde uygulanmaya başlanan "Faz 2" çalışması olarak adlandırılan toplum çalışmaları mevcut olup ümit vericidir. Ancak uygulanabilmesi için daha geniş saha çalışmalarına ihtiyaç vardır.

Birçok ülkede kaybedilen hasta sayılarına bakıldığında Amerika Birleşik Devletleri, İtalya ve İspanya ön sıralarda yer almaktadır. Türkiye ise görece hastalığı erken kontrol altına alan ve ölüm oranlarının nispeten düşük kaldığı ülkeler arasında yer alabilmiştir. Hastalık seyrini kontrol altına almak için en önemli basamağı "**hastalıktan korunma**" oluşturmaktadır. Pandemi süresinde hastalığın bulaşma ve korunma şekilleri tam belirlenemediğinden tüm olasılıklar değerlendirilerek alınabilecek önlemler alınmıştır. Maske kullanımı, el temizliği, kişisel koruyucu ekipman kullanımı ve en önemlisi sosyal mesafe, aralıklı getirilen kısıtlamalar, korunma basamaklarının en önemlisini oluşturmuştur. Ülkemiz gibi ilişkilerin yoğun, aile ilişkilerinin yakın olduğu toplumlar için sosyal mesafe, elbette uyulması zor kurallardan biri olmuştur.

Pandemideki belirsiz olan bekleme süreci, her kesimi farklı şekilde etkilemiştir. Ülkemizin pandemi mücadelesinde sağlık sistemimizin altyapısı, süreçle ilgili en güncel ve en doğru verilerin sosyal medya vasıtasıyla düzenli duyurulması, sosyal mesafe, el

temizliği, zorunlu haller dışında dışarı çıkılmaması ile ilgili düzenli kamu spotları yapılması, afiş, broşür ve billboard bilgilendirmeleri, konusunda uzman olan kişilerden "**bilim kurulları**" oluşturulması ve bilgi kirliliğine izin verilmemesi gibi davranışlar toplumumuz üzerinde olumlu etkiler yapmış ve güven duygusunu artırmıştır. Ancak bu mücadelede kuşkusuz sağlık çalışanlarının emeği çok büyüktür. Doktoru, hemşiresi, personeliyle tüm sağlık ekibi, gece gündüz demeden çalışmış; canları pahasına bu savaşı sürdürmüşler ve sürdürmeye devam etmektedirler. Nitekim hayatını hastalarına adanmış ve Türkiye'deki ilk COVID-19 vakalarının tanı ve tedavisini üstlenen öğretim üyesi hocalarımızın, nice doktor meslektaşlarımızın, hemşire ve görevli personellerin kaybı, bizleri toplum olarak derinden etkilemiş ve üzmüştür. Ancak burada en büyük desteği yine birbirimizden almış, yine milletçe birlik ve beraberlik duygusu ile hareket etmemiz moralimizi yükseltmiştir. Halkımız sağlık çalışanlarına duyduğu minnet ve hayranlık duygularını her fırsatta dile getirmiş, coşkusunu ve desteğini sağlık çalışanlarına alkışları ile aktarmış, onların sağlıklı bir an önce ailelerine kavuşmaları için "**Evde Kal Türkiye**" sloganı ile destek-moral vermiştir. Yine bu pandemi sürecinde müzisyeninden tiyatro sanatçısına, ulaşım sektöründen turizmciye birçok meslek grupları "**Hayat Eve Sığar**" sloganı ile hem halkımıza hem sağlıkçılarımıza büyük destek olmuşlardır. Birçok hayırsever kişi ve kuruluşlar örnek davranışlar sergilemiş, Sağlık Bakanlığının yeterli ekipmanı olduğunu bildirmesine rağmen karşılıksız koruyucu ekipman sağlamışlardır. Evdeki süreçte dikiş bilen kadınlarımız, gece geç vakitlere kadar sağlık çalışanlarına maske dikerek

destek olmuş, okullarda siperlikler üretilmiştir. Öğretmenlerimiz de bu süreçte eğitimin aksamaması için olağanüstü gayretler göstermişler, sağlık çalışanlarından sonra en çok yorulan kahramanlarımız olmuşlardır. Bütün bunlar, Türk toplumunun sosyal mesafelere meydan okuyan ve dünyada örneği olmayan milli dayanışma ve güçlü sosyal bağları nedeniyle gerçekleşmiştir ve gerçekleşmeye devam etmektedir.

Fiziki koşullar, tedavi basamakları ve malzeme desteği göz önünde bulundurulduğunda ülkemizdeki süreç, dünyadaki birçok ülkeye göre başarılı yönetilmiştir. Tedaviye ulaşmada erken hamleler ile Sağlık Bakanlığı hiçbir hastanın mahrumiyet yaşamasına izin vermemiş; geniş bir pandemi hastanesi ilanı ile hasta yığılmasını engellemiştir. İlaç, maske, kişisel koruyucu ekipman temininde, yoğun bakım yatağı dahil hasta yatırılacak alan sağlamada zorluk çekilmemiş hatta diğer ülkelere destek sağlanmıştır. Bu aşamada Milli Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere diğer bakanlıklar bünyesinde de destekler sağlanmıştır.

Globalleşen dünyada haberleşme ağının ne denli yaygın ve kaçınılmaz olduğu ortadadır. Bu

bazen dezavantaj olsa da birbirimizden ayrı kaldığımız ve habere en çok ihtiyaç duyduğumuz şu sıralar en önemli desteğimiz olmuştur. Gerek özlenen kişilerin ekranlarda bir araya gelmesi gerekse son gelişmelerin duyurulması ancak bu sayede olmuştur. Sağlık Bakanımız sayın Dr. Fahrettin Koca, bu süreci çok iyi yönetmiş, tüm sorulara tek tek yanıt vermiş, tüm içtenliği ve samimiyeti ile toplum bilincine şeffaf bir yaklaşım ile katkıda bulunmuştur. Sağlık sektöründe çalışan sağlık gönüllüleri de herkesin korku ile titrediği bu virüse karşı ailesinden uzak kalma pahasına, tüm cesareti ile verdiği savaş takdire şayandır. Bu cesaret ve özveri hiçbir maddi karşılık ile değil, ancak vefa

duygusu ile ödüllendirilebilir. Önümüzdeki günlerde de bugünlerin yansıması sürmeli ve gönülleri toplumun sağlığı için atan bu orduya saygı tutumu devam etmelidir.

Rehavete kapılmadan hâlâ korunma ve sosyal mesafenin şart olduğu bugünlerde, Türk toplumu tüm hassasiyeti ve şu ana kadar başarılı birlikteliği, iş birliği sayesinde zorlukların üstesinden gelecektir.

Bir sağlık çalışanı olarak bu millete hizmet vermek, zor zamanlarda umut bekleyen tüm gözlerle ışıltı ile bakabilmek, bir onur ve gurur kaynağı olmuştur. Sağlıkla, sınıksız sarılabileceğimiz günler, bugünlerde aramızdaki mesafeyi korumamıza bağlıdır. Yarınların teminatı bugünkü korunma çabalarımızdır. Güzel günlerin yakın olduğu, karanlık tünelin çıkışından gün ışığının yüzümüzü aydınlattığı zamanlardayız. Daha nice güzel zamanlar bu topraklarda yaşanacak; ırmaklar çağlayacak, verimli tarlalarda başaklar boy verecek, sınısık kalbi ile dedelerimiz ve ninelerimiz torunlarını bağrılarına basacak ve bizi bu sevgi seli koruyup kurtaracaktır.

“ İLAÇ, MASKE, KİŞİSEL KORUYUCU EKİPMAN TEMİNİNDE, YOĞUN BAKIM YATAĞI DAHİL HASTA YATIRILACAK ALAN SAĞLAMADA ZORLUK ÇEKİLMEMİŞ HATTA DİĞER ÜLKELERE DESTEK SAĞLANMIŞTIR. BU AŞAMADA MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI BAŞTA OLMAK ÜZERE DİĞER BAKANLIKLAR BÜNYESİNDE DE DESTEKLER SAĞLANMIŞTIR. ”